

NOBEL
MEDICUS®

PORTRELER

DR. HÜSEYİN HULKİ (1862-1894)

Mustafa Hayırlıdağ¹, Nüket Örnek Büken²

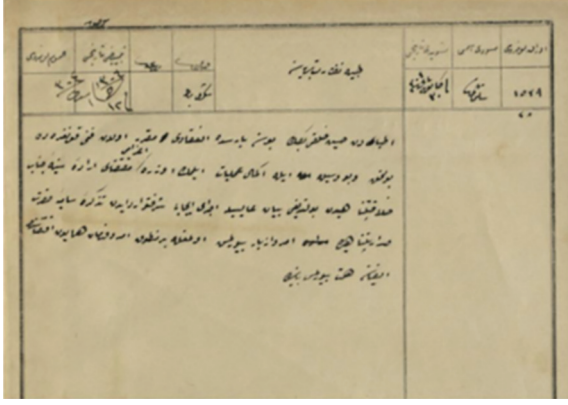
¹Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Elazığ

²Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Ankara

HAYATI

Dr Hüseyin Hulki Bey, Preveze'de şehit olan bahriye miralaylarından merhum İsmail Bey'in oğludur. Büyükbabası da Kırım harbinde kumandanlıkta şehit olan Mirliva Hasan Paşa'dır. Dr Hüseyin Hulki Bey 4 Ağustos 1862'de doğmuş

ve 19 Mayıs 1894'te vefat etmiştir. 32 yıllık yaşamını Osmanlı Devleti'nin son dönem sağlık hizmetlerine adanmıştır. Kısa yaşamına rağmen Türk tıbbının belli başlı simaları arasına girmeyi başarmıştır. Ebedi istirahatgahı İstanbul Eyüp Sultan Kabristanlığı'nın yüksek kısımlarındadır.

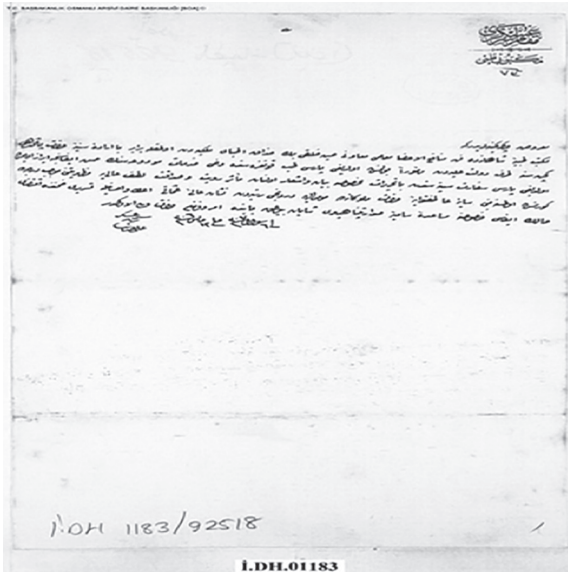

Resim 1. H. Hulki Bey'in frengi ile ilgili vilayetlere gönderdiği pusula 1887

Dr Hüseyin Hulki Bey Mekteb-i Tıbbiye'den mezun olan Mülkiye tabiplerindendir. Türkçe'den başka Fransızca, Yunanca, Farsça ve Arapça'ya hakimiyeti dikkat çekicidir. 997 numaralı tıp diplomasını 8 Mayıs 1884'de almıştır. Mezun olduktan sonra devlet hizmetine giren Dr Hüseyin Hulki Bey pek çok görevler almıştır.

1885'te Ziraat Odası'nda ve Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniy'e'de âzalık görevinde bulunmuştur. Aynı zamanda 1886-1888 seneleri arasında bu cemiyette umumi kâtiplik de yapmıştır. 21 Nisan 1885'te açılan müsabaka imtihanını kazanarak Mektebi Tıbbiye-i Şâhâneye Menafi-ül âza Muallim Muavini yani fizyoloji doçenti olmuştur.

Deri hastalıkları üzerindeki çalışmaları ve ihtisası dolayısıyla da 29 Mart 1891 tarihinde Emrâz-ı Cildiye ve Zühreviye Muallim Sanisi yani cildiye profesörü olmuştur. Dönemin önemli sağlık

Resim 2. Dr Hüseyin Hulki Bey'e nişan verilmesine dair belge 1889 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arş.

sorunlarından olan frengi ile mücadelede Dr Hüseyin Hulki Bey de görev almıştır. Osmanlı Devleti'nde vilayetleri bilgilendiren pusulaları Dr Hüseyin Hulki Bey yazmıştır. (Resim 1). 1889 senesinde Altıncı Daire-i Belediye Hastanesi'nde fahri olarak istihdam edilmiştir.

Dr Hüseyin Hulki Bey yurt dışına da kongreler ve bilimsel toplantılar için vazifeli olarak gönderilmiştir. Avrupa'nın Berlin, Paris ve Viyana gibi dönemin bilimsel başkentleri olabilecek şehirlerinde pek çok tanınmış bilim insanlarıyla tanışma ve fikir alışverişlerinde bulunma fırsatını elde etmiştir.

1889 yılında Paris'te düzenlenen tıp kongresine gönderilen Dr Hüseyin Hulki Bey'e bu kongredeki katılımı ve yapmış olduğu katkılarından dolayı mükâfat olarak hükümet dördüncü rütbeden Osmanlı nişanını kendisine vermiştir (Resim 2). "Mekteb-i tıbbiye-i şâhânedede fenn-i menâfi'ül-âzâ mu'allimi mu'âvini Dr Hüseyin Hulki Bey huzzâk-ı etibbâ-yı mülkiyeden olmakla beraber bâ-irâde-i seniyye-i Hazret-i Pâdişâhî geçen sene taraf-ı devlet-i aliyyeden me'mûrân bulunmuş olduğu Paris Tıp Konferansı'nda dahi hidemât-ı mevdû'asının hüsn-i ifâsinca ibrâz eylemiş olduğu... Sâye-i âtîfet-vâye-i hazret-i mülûkânede mûmâ-ileyh dördüncü rütbeden nişân-ı âli-i Osmanî i'tâ ve ihsânıyla buyurulmak bâbında hazret-i veliyyü'l-emrindir."

1890 yılında Robert Koch'un yanına Berlin'e tüberküloz basiliğini öğrenmeye giden heyette yer almış ve başarıyla yurda dönmüştür. Dr Hüseyin Hulki Bey bu seyahate ait izlenimlerini "Berlin Hatıratı" adıyla ölümsüzleştirmiştir. "Koch'un Tüberkülini keşfetmesi üzerine Almanya'ya dünyanın her tarafından 2500 kadar hekim gittiği halde, bunlardan ancak birkaçı Koch ile görüşebilmiştir. Fakat Türk heyeti Dr Koch ile hususi bir mazhariyetle görüşmüş ve zati fikirlerini kendisinden öğrenebilmek fırsatını elde etmiştir. Lepra (miskin illeti) hakkında bazı fenni izahlarda bulunan Dr Koch, tüberkülinin bu hastalarda tatbik ve tecrübe edilmesini istemiş, Dr Hüseyin Hulki de bu vesile ile daha ziyade aydınlanmak maksadıyla bazı sorgular yapmış ve bilgisini genişletmiştir. Dr Hüseyin Hulki, Berlin'de Türk hekimlerine gösterilen iyi kabulden faydalanarak meşhur cerrahlardan Prof.

Resim 3. Dr. Szekely Arşivi, 2. Uluslararası Dermatoloji ve Sifiliz Kongresi 1892 Viyana

Librah, Lankenberch ve Virchow ile ve bu arada Berlin'e gelmiş olan cerrahiye antisepsi ve asepsiyi sokmuş bulunan meşhur İngiliz cerrahlarından Lister ile de uzun uzadıya görüşerek yeni görüş ve fikirlerden faydalanmıştır. Dr Koch, yeni keşfin esası olan ameli mikrobiyoloji derslerini Gravit ve ark.'dan takip etmelerini heyetimize tavsiye etmiş ve bizim heyet de bu kurslara devam etmiştir. Dr Dr Hüseyin Hulki, burada edindikleri yeni bilgileri "Koch'un devası" kısmında izah etmiştir. Dr Koch ile konuşma kısmında ise: "Dr Koch Türk heyetini 20 metre genişlikte sade ve 4 adı sandalye ile dört ayaklı bir masadan başka möble bulunmayan bir odada karşılaşmış ve kapıya kadar gelmek suretiyle heyettekilerin ayrı ayrı ellerini sıkmış, hatta iskemlelerden birini bizzat taşıyarak heyete yer göstermiştir. Dr Koch, Abdülhamid'in ihsan ettiği birinci rütbe Osmanlı nişanından dolayı teşekkür ettikten sonra ilacın İstanbul'daki miskinler (lepra) üzerinde tecrübe edilmesini ve neticelerin kendisine bildirilmesini istemiştir."

Dr Hüseyin Hulki Bey cilt ve frengi hastalıklarında mütehassis olduğundan 29 Mart 1892'de Efrenci illetler ikinci hocası olmuştur. Sanayi madalyası olarak mülki rütbesi artmıştır. 29 Ağustos 1892 yılında Viyana'da düzenlenen Efrenci İletler Kongresi'ne katılmış ve orada da çok takdir görmüştür. Türkiye'deki cüzzamhaneler hakkında Avrupa'ya ilk malûmatı verir ve bu, büyük bir ilgi ile dinlenmiştir.

Avrupa'da ilk cüzzamhanelerin Türkiye'de yapıldığını, Avrupalıların da bunları taklitle müesseseler yaptıklarını anlatmıştır. Kendisine Avrupa'da da büyük paye olan ilmi profesörlük tavsiye olunmuştur. Dr Hüseyin Hulki Bey'in bu katılmış olduğu kongre, son kongresidir (Resim 3).

Dr Hüseyin Hulki Bey'in eserleri;

- Müslümanların Tabâbete Ettikleri Hizmet, Yâhûd Sevâkı Maârifimizden Bir Nebze" (1884)
Nurican Efendi'nin eserine kendisi şerhler düşerek tercüme etmiştir.
"Makâlâtı Tıbbiyeden Karın Ağrıları" (1888),
"Tabâbet-i Hakikiye ve Mesalik-i Bâtıla-i Tıbbiye" (1888),
"Makâlâtı Tıbbiyeden İşret" (1888),
"Berlin Hâtırâtı" (1889),
"Koleraya Karşı Ne Yapmalı" (1891),
"Siyam" (1893),
"Deniz Hamamları ve Kimler Girmelidir" (1894)

Türk tıbbına bilimselliğe verdiği değerlerle katkı sağlamış olan Dr Hüseyin Hulki Bey'i ve eserlerini tanımanın tıp tarihimiz açısından anlamlı olduğuna inanmaktayız. Kısa yaşamında yaptıklarıyla kendisinden sonra bu alanda yürümek isteyenler için bir kilometre taşı olacaktır. Dr Hüseyin Hulki Bey, eserlerinin ve hayat hikayesinin incelenmesiyle değeri daha iyi anlaşılacaktır.

KAYNAKLAR

1. Bey BMT. Osmanlı Müellifleri. İstanbul: Meral Yayınevi. 1975; 3: 213-214.
2. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri DH.MKT. /1536-118. H.1305, M.1887.
3. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri İ.DH./ 1183-92518. H.1307, M.1889.
4. Hulki H. Berlin Hatıratı. İstanbul: Karabet Matbaası; 1890.
5. Şehsuvaroğlu BN. Yurdumuzda Deri Hastalıkları Tarihçesi ve Muallim Dr. Hüseyin Hulki Bey'den Bir Hatıra. Deri ve Zührevi Hastalıklar Derneği Yayınları. 1965;3(7)
6. Ünver AS. Dr. Hüseyin Hulki Bey 1862-1894. Poli Klinik 1934; 18: 260-262.
7. Ünver AS. Dr. Hüseyin Hulki Almanya'da. İstanbul: Kader Basımevi; 1950.